

STUDENTENPARTICIPATIE

PARTICIPATIE: EEN KORTE RONDLEIDING

'Waar willen we met studentenparticipatie in Vlaanderen naartoe in de komende jaren?' Dat is de vraag die we ons stellen op het congres van VVS dit jaar. Participatie is in 2011-2012 niet toevallig het jaarthema van VVS: het belang van een goede studentenparticipatie in het hoger onderwijs kan moeilijk overschat worden. We stellen ons op dit congres als doel om een beleidsdocument samen te stellen waarin een aantal richtlijnen over bepaalde thema's verzameld worden. Deze thema's worden eerst besproken op de verschillende werkgroepen, krijgen nog een kritische blik tijdens de plenaire zitting en worden samengevoegd tot een toekomstgericht document over studentenparticipatie in het Vlaamse hoger onderwijs.

Maar dat is niet alles! Naast het werken aan een standpunt met jullie inbreng, willen we dit jaar ook iets terug mee naar huis geven. Daarom zijn er vormingssessies gepland over vaardigheden die je zeker van pas komen en is er in de namiddag een netwerkmoment waarop met je interessante partners en externen over studentenparticipatie in dialoog kan gaan. Haal dus ook je eigen voordeel uit dit congres!

Als inleiding geven we in deze brochure een korte rondleiding door participatieland: het participatiedecreet, de evaluatie ervan door VVS en enkele bevindingen uit wetenschappelijke literatuur. Die informatie stoomt je helemaal klaar voor een boeiende dag!

WAAROM PARTICIPATIE?

Studentenparticipatie is een essentieel onderdeel van de democratisering van het hoger onderwijs. Om van democratie te kunnen spreken, moeten namelijk alle betrokken actoren hun stem kunnen laten horen bij beslissingen en veranderingen. Daarom is het belangrijk dat studenten betrokken worden bij het bestuur en beleid in de instelling. Ook voor de instelling betekent dat een meerwaarde: met een extra partner en een extra mening rond de tafel worden betere beslissingen genomen. Wanneer studenten goed betrokken worden bij beleidsbeslissingen, zullen deze beslissingen een breder draagvlak hebben en de gevolgen zullen sneller aanvaard worden.

Daarenboven is studentenparticipatie bij uitstek het kanaal tussen het beleid en de volledige studentenpopulatie, en dit geldt op elk niveau: van opleidingscommissie tot mandaten op Vlaams niveau. De stem van de student wordt vertegenwoordigd in het formuleren van problemen, maar ook in het aanbrengen en evalueren van mogelijke oplossingen. Daarnaast werkt studentenparticipatie ook als een doorgeefluik in de andere richting. Informatie over beslissingen kan gedeeld én aangekaart worden onder studenten, zodat toekomstige vertegenwoordiging goed onderbouwd kan zijn.

Studentenparticipatie stimuleert het ontwikkelen van democratische vaardigheden en houdingen bij studenten en draagt op bovenstaande manieren bij aan een beter hoger onderwijs, waarin de stem van alle (of zo veel mogelijk) studenten telt.

PARTICIPATIEDECREET: THEORIE

Wanneer we spreken over 'het participatiedecreet' gaat het in feite over het 'decreet betreffende de rechtspositieregeling van de student, de participatie in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen en de begeleiding van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen'. Logischerwijze hebben we het hier alleen over het deeltje 'participatie in het hoger onderwijs'.

In het decreet wordt in grote lijnen bepaald hoe een studentenraad vorm krijgt. Zo wordt er aangegeven dat de oprichting van een studentenraad de taak is van het bestuur van de instelling, maar dat de studentenraad zelf kan beslissen om ook participatiecommissies (lokale studentenraden) op te richten op lagere niveaus. De centrale studentenraad moet bestaan uit minstens acht studenten van de instelling, de verkiezing moet verspreid zijn over meerdere dagen, en om over alle rechten te beschikken, moet er bij deze verkiezing een opkomst zijn van minimum 10% van alle studenten aan de instelling (die overigens niet allemaal 'voor' moeten stemmen). In het participatiereglement, een overeenkomst tussen het bestuur en de studentenraad, wordt de participatie van studenten aan de instelling verder uitgewerkt.

Daarnaast worden in het decreet de plichten en rechten van de studentenraad vastgelegd. Zo wordt van de studentenraad verwacht dat hij de belangen van alle studenten verdedigt en dat hij ook informatie terug laat stromen naar de achterban over hoe hij zijn bevoegdheden uitoefent. Daarenboven worden de rechten van studentenraden in de verschillende participatiemodellen omschreven. Ten eerste heeft een studentenraad altijd adviesrecht over studentgerelateerde zaken. Op dit schriftelijk advies moet een schriftelijke reactie van het bestuur geformuleerd worden.

PARTICIPATIEDECREET: 2 MODELLEN

Er zijn twee inspraakmodellen: beraadslaging en raadpleging. Bij beraadslaging is er rechtstreeks overleg tussen het bestuur en de studentenraad over een aantal thema's. Bij raadpleging wordt de studentenraad geconsulteerd over andere voorstellen. In deze beide vormen heeft het bestuur echter het laatste woord, en is er voor de studenten slechts 'medezeggenschap'.

In het geval van 'medebestuur' beslist de studentenvertegenwoordiger mee over het bestuur van de instelling. Studenten hebben daarbij stemrecht in bepaalde raden. Indien je in de raad van bestuur geen stemrecht hebt, heeft de studentenraad ten allen tijde het recht een student met raadgevende stem te sturen, die dan ook over alle documenten moet kunnen beschikken.

In de praktijk bestaan er veel mengvormen tussen medebestuur en medezeggenschap, bijvoorbeeld waar studenten slechts over bepaalde onderwerpen mee kunnen stemmen, maar wel in het bestuur zetelen.

PARTICIPATIEDECREET: EVALUATIE

Op het einde van 2010 rondde VVS de evaluatie van dit decreet af en schreef hierover een rapport. We leiden je door de opmerkingen en suggesties die toen gegeven werden.

Bevoegdheden en participatiemodellen

Het verschil tussen de regels van het decreet en de praktijk is soms nog heel groot. Vandaar dat VVS enkele aanbevelingen formuleerde die deels gelijklopen met de opmerkingen van de regeringscommissarissen. Als eerste is het belangrijk dat studentenvertegenwoordigers op tijd beschikking krijgen over alle nodige documenten om een standpunt te kunnen bespreken in de studentenraad. Onder de verschillende participatiemodellen, medezeggenschap en medebestuur, zijn er minimumbevoegdheden vastgelegd in het decreet, zoals je in het vorige hoofdstuk kon lezen. Bepaalde domeinen, zoals infrastructuur en faciliteiten (beheer van gebouwen, toegangsuren bibliotheek, ...), zouden ook expliciet aan deze bevoegdheden moeten worden toegevoegd.

Doordat er bij medebestuur een betere informatiedoorstroom plaatsvindt, en de student meer als volwaardige partner in het beslissingsproces wordt beschouwd, wil VVS deze vorm van inspraak als standaard vooropstellen. Een studentenraad zou hiervan echter moeten kunnen afwijken (in de richting van medezeggenschap) als de drempel naar medebestuur te groot is voor potentiële studentenvertegenwoordigers.

Participatiecultuur

In het participatiedecreet worden de krijtlijnen uitgezet voor studentenparticipatie in instellingen en associaties, maar er is meer. Studenten moeten gezien worden als volwaardige partners in een democratische leergemeenschap. Slechts wanneer in een instelling een echte participatiecultuur leeft, kan studentenparticipatie ten volle tot zijn recht komen.

Participatie aan de basis

Door de toenemende mobiliteit, samenwerkingsverbanden, gezamenlijke opleidingsonderdelen en binnenkort de integratie van academische opleidingen in de universiteiten, ontstaan er nieuwe uitdagingen om de stem van alle studenten te kunnen horen. Een nadruk in het decreet op studentenparticipatie op de basisniveaus zou deze moeilijkheden mee kunnen opvangen. Faculteitsraden, departementsraden, opleidingscommissies en gelijkaardige organen kunnen ervoor zorgen dat de vertegenwoordiging een stevigere basis krijgt.

Momenteel ligt er in het decreet een grote nadruk op participatie op instellingsniveau. Over participatie op het basisniveau worden geen regelingen opgelegd, hoewel VVS in deze basisniveaus grote mogelijkheden ziet voor directe verbetering van kwaliteit. VVS vraagt daarom om participatie op deze basisniveaus decretaal te verankeren, bijvoorbeeld door een minimumpercentage van participatie op deze niveaus zoals in onze buurlanden. Later kan het effect van deze verandering op de participatie op instellingsniveau bekeken worden.

Belemmeringen voor studentenparticipatie

Naast de suggesties voor aanpassingen, zijn er ook enkele belemmeringen voor studentenparticipatie waarover in het decreet geen bepalingen staan. De rol van de instellingen kan in het wegnemen van deze belemmeringen niet onderschat worden.

De eerste opvallende drempel is het gebrek aan begeleiding voor studentenparticipatie. Er is een erg groot verschil in de ondersteuning die verschillende studentenraden krijgen. Instellingen verwachten kwaliteitsvolle studentenvertegenwoordigers, maar bieden hen niet altijd de nodige vorming of begeleiding. Het opbouwen van dossierkennis en een goede kennisoverdracht naar nieuwelingen kunnen ondersteund worden door een studentencoach of stafmedewerker.

Een tweede drempel zijn problemen met motivatie van potentiële studentenvertegenwoordigers. Door een negatieve perceptie van de studentenraad in de gehele studentenpopulatie is het moeilijk om nieuwe vertegenwoordigers te werven. Dit probleem kan versterkt worden door de kleine invloed op het beleid

die in de basisniveaus van vertegenwoordiging ervaren wordt. Studentenvertegenwoordigers moeten als het ware groeien naar meer kennis, hogere niveaus in de instelling en meer invloed op het beleid. Het gebrek aan participatiecultuur, versterkt door de lage opkomst bij verkiezingen, de lage appreciatie van studentenvertegenwoordigers door docenten, en de kleine betrokkenheid bij koepelorganisaties, houden deze negatieve spiraal van beeldvorming over de studentenraad en een geringe invloed op het beleid in stand.

Vervolgens wordt ook het gebrek aan faciliteiten voor de studentenvertegenwoordiger genoemd als drempel voor een goede studentenparticipatie. Zo is er, naast de mogelijkheid lessen te missen en examens flexibel in te plannen, geen statuut voorzien voor studentenvertegenwoordigers. De invulling van de faciliteiten zijn per instelling verschillend. VVS vindt het ook belangrijk dat financiële faciliteiten en de extra voorbereiding en afhandeling van vergaderingen worden meegenomen in het statuut.

De laatste grote drempel zijn roostertechnische problemen: stages, verplichte of noodzakelijke lessen, practica maken studentenparticipatie niet eenvoudig, zeker niet op hogere niveaus, zoals bij de instelling of de associatie. Vooral bij professionele bachelors met een vol lesrooster, veel stages en een relatief kort traject in het hoger onderwijs is studentenparticipatie, en zeker doorgroeien naar hogere niveaus, bijna onhaalbaar.

PARTICIPATIEDECREET: UITDAGINGEN

Aan het einde van de evaluatie formuleerde VVS enkele uitdagingen voor studentenparticipatie:

De vertegenwoordiging van specifieke doelgroepen zoals werkstudenten, studenten met een functiebeperking, deeltijdse studenten, oudere studenten, internationale studenten en studenten met een postgraduaat ligt moeilijk, doordat het grootste deel van studentenvertegenwoordigers voltijdse studenten zijn.

Daarom moet het mogelijk zijn om het huidige systeem van studentenparticipatie kritisch in vraag te stellen. Het is interessant om na te denken over andere technieken waarbij deze groepen van studenten gehoord worden zoals hearings, focusgesprekken, inspraakmomenten, doelgroepspecifieke acties, monitoring-systemen, ... zodat inspraak in het hoger onderwijs zo inclusief mogelijk is.

Tot slot, en zoals eerder vermeld, moet er worden nagedacht over participatie in de professionele bachelors en hoe studentenparticipatie na de integratie vorm moet krijgen.

Meer weten?

De evaluatie van het participatiedecreet, door de regeringscommissarissen en door VVS, vind je op: <http://www.vvs.ac/participatie/73-evaluatie-van-participatiedecreet>

De volledige tekst van het decreet vind je op: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13487>

MOEILIKHEDEN BIJ PARTICIPATIE: WETENSCHAP

Om studentenparticipatie nog even breder te maken dan enkel het participatiedecreet, bekijken we tot slot wat in wetenschappelijke literatuur wordt besproken als moeilijkheden om te participeren.

Enerzijds is een gebrek aan info over studentenparticipatie een reden om geen engagement op te nemen, anderzijds is desinteresse van de zijde van studenten een probleem. Beide drempels hangen samen met het imago probleem waar studentenparticipatie onder lijdt. Ditzelfde gebrek aan informatie kan ertoe leiden dat studentenvertegenwoordigers niet op de hoogte zijn van alle inspraakmogelijkheden en er dus ook geen gebruik van maken.

Uit wetenschappelijk onderzoek wordt afgeleid dat studenten (en vrijwilligers in het algemeen) minder langdurige en vaste engagementen aannemen dan vroeger. Ze willen liever een kort ad hoc-engagement opnemen, eenmalig en vrijblijvend. Studentenvertegenwoordiging is daarentegen een vrij formele omgeving met veel vergaderingen en valt daardoor minder in de smaak.

De korte termijn van een student in het hoger onderwijs, zorgt er voor dat een engagement in studentenparticipatie niet de ruimte krijgt te groeien of uit te breiden naar hogere niveaus.

Zelfs uit burgerschapsonderzoek vinden we een probleem met studentenvertegenwoordiging: studenten zien zichzelf wel als burgers in de maatschappij, maar niet als 'burger' in het hoger onderwijs. Burgerschap wordt gedefinieerd als het opnemen van verantwoordelijkheid en medewerking aan een project. Op die manier is 'burgerschap in de academische gemeenschap' nochtans zeer vergelijkbaar met burgerschap in de gehele samenleving.

Ook de vermarkting van het hoger onderwijs speelt een rol: naarmate de rol van de onderwijsinstellingen zich beweegt naar vraaggestuurde dienstverlening, verandert de rol van de student en wordt deze beperkt tot een klant, in tegenstelling tot een partner in de leergemeenschap van een onderwijsinstelling.

Tot slot zijn er enkele drempels of problemen op het vlak van vergaderingen. Als eerste heerst er in de instellingen een sterke vergadercultuur, waar studentenvertegenwoordigers vaak niet aan gewend zijn. De overdaad aan vergaderingen en voorbereiding kan studenten zeker afschrikken. Daarnaast komen studentenvertegenwoordigers op deze vergadering, en door hun opdracht, terecht in een ambigue situatie: ze verdedigen de belangen van studenten aan de ene kant, maar zijn ook medebestuurders aan de andere kant.

Een bijkomend probleem van vergaderingen is dat ze soms enkel dienst doen als bekrachtigingsorgaan, wanneer het besluitvormingsproces al voorbij is. Dit kan zijn omdat de studenten te laat betrokken worden in het proces, maar ook omdat sommige beslissingen reeds buiten de officiële vergaderingen 'geregeld' zijn. Van inspraak is er dan eigenlijk geen sprake meer.

CONCLUSIE

De toon van deze brochure lijkt niet optimistisch: we beschrijven drempels en moeilijkheden, maar bieden weinig concrete oplossingen. Aan jullie om op dit congres een aanzet te geven voor deze oplossingen. We gaan op zoek naar specifieke beleidsrichtlijnen rond een aantal thema's met betrekking tot studentenparticipatie en jullie participatie is daarin van levensbelang! Deze congresdag is niet enkel om bij te wonen of om te luisteren naar anderen, maar vooral om je eigen inbreng te delen met anderen en samen tot een waardevol resultaat tot komen.

VLAAMSE VERENIGING
VAN **STUDENTEN**